SG

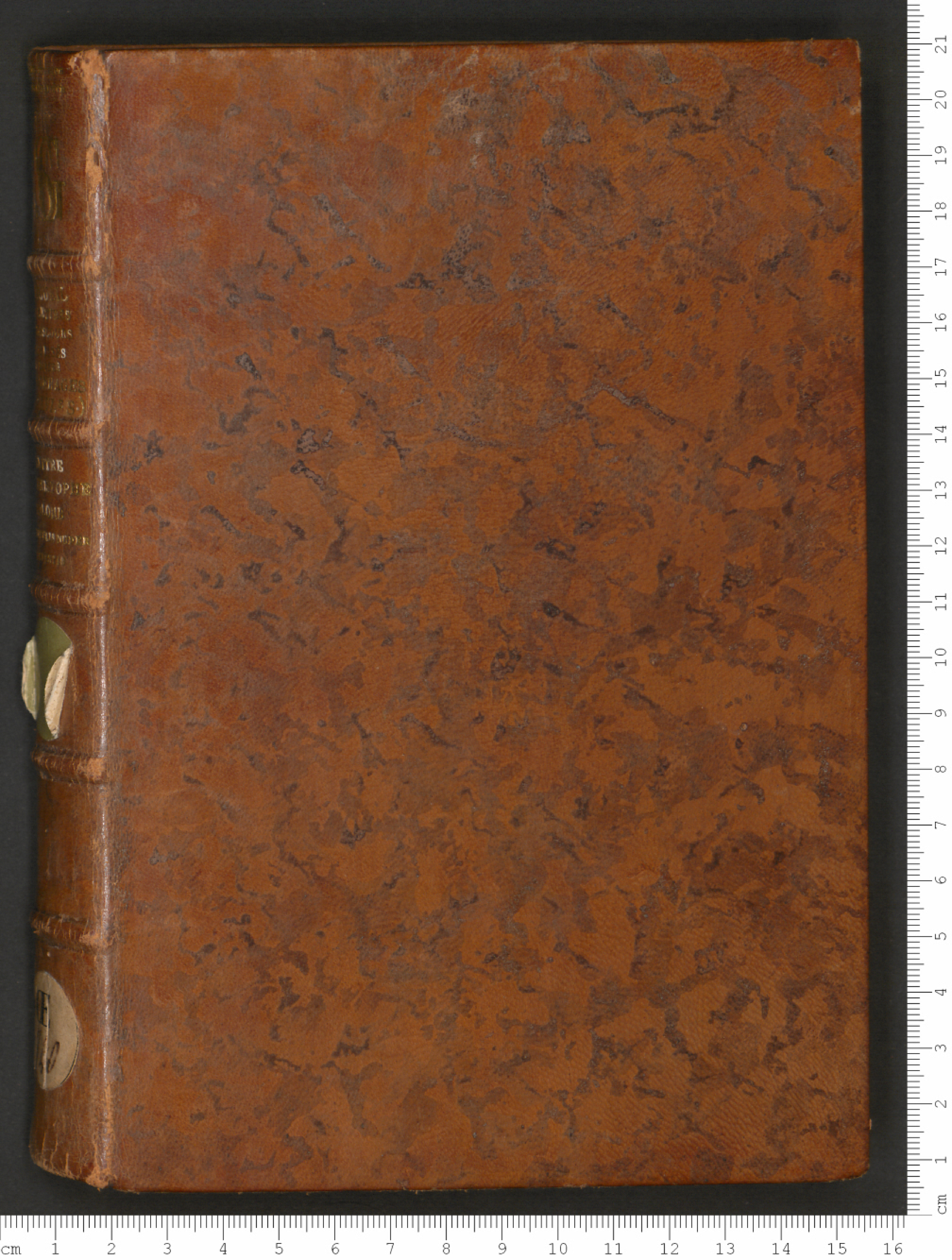
RECUEIL
DE LETTRES
ET DISCOURS
ADRESSÉS
A DIVERS
PERSONNAGES
(XV-XVI.e S.)

LETTRE
DE CHRISTOPHE
COLOMB
DE INSULIS NUPER
INVENTIS

La pièce 9 de ce recueil est la seconde édition de la traduction latine de la Lettre de Colomb relatant la découverte du Nouveau Monde.

Elle a été imprimée par Stephanus Planck, à Rome en 1493, lequel a également imprimé la 1re édit. — mais en omettant au titre le nom de la reine Isabelle.

Dans celle-ci, Planck corrige cette omission, ainsi que le nom du trésorier des Rois Catholiques.

C'est le no 4 de ma Bibl. Amer. Vetustiss.

Henry Harrisse

3 juin 1892

les fiches portent pièces 1 à 6 .
puis pièces 1 à 30 .

P. 1 – – Daté de 1522.
2. – id –
3. circa 1522
4. – –
5 } – –
6 } Daté de 1522

} Ces six premières pièces forment les ffts. 1 à 27 du vol. et sont toutes du XVIe s.

—

Pièces incunables : n° 1 (6) Daunou 463 – Pellechet 4090
2 (7) – 416 – 3230
3 (8) – omis – omis
(cf. 2 autres ex. D. 480 – 5060 et un 4e ex.
OE XV. 351 p. 12).
4 (9) Daunou 718 – 3862
5 (10) – 465
6 (11) – 675
7 (12) – omis Pellechet omis
(cf. OE XV. 351 p. 27 667 – 1686)
8 (13) Daunou 710
9 (14) – omis – omis
(cf. OE XV. 351 p. 22 671 – 5019)
9* (15) – omis –
(cf. OE XV. 351 p. 23 669
9** (16) – omis
(cf. OE XV. 351 p. 28 673
10 (17) – 653
11 (18) – 665
12-13 (19) – 674 Pellechet 2048
14 (20) – omis
(cf. OE XV. 351 p. 29 712
15 (21) – 461 Pellechet 4816
16 (22) – 588 – 4433
17 (23) – 590 – 2836
18 (24) – omis mais sous le n°
832 Daunou cite l'ex. [351] qui n'existe
pas ds. cet autre recueil : c'est sans doute une erre
19 (25) – 534
20 (26) – 792
21 (27) – 419 coté à tort [351] ?

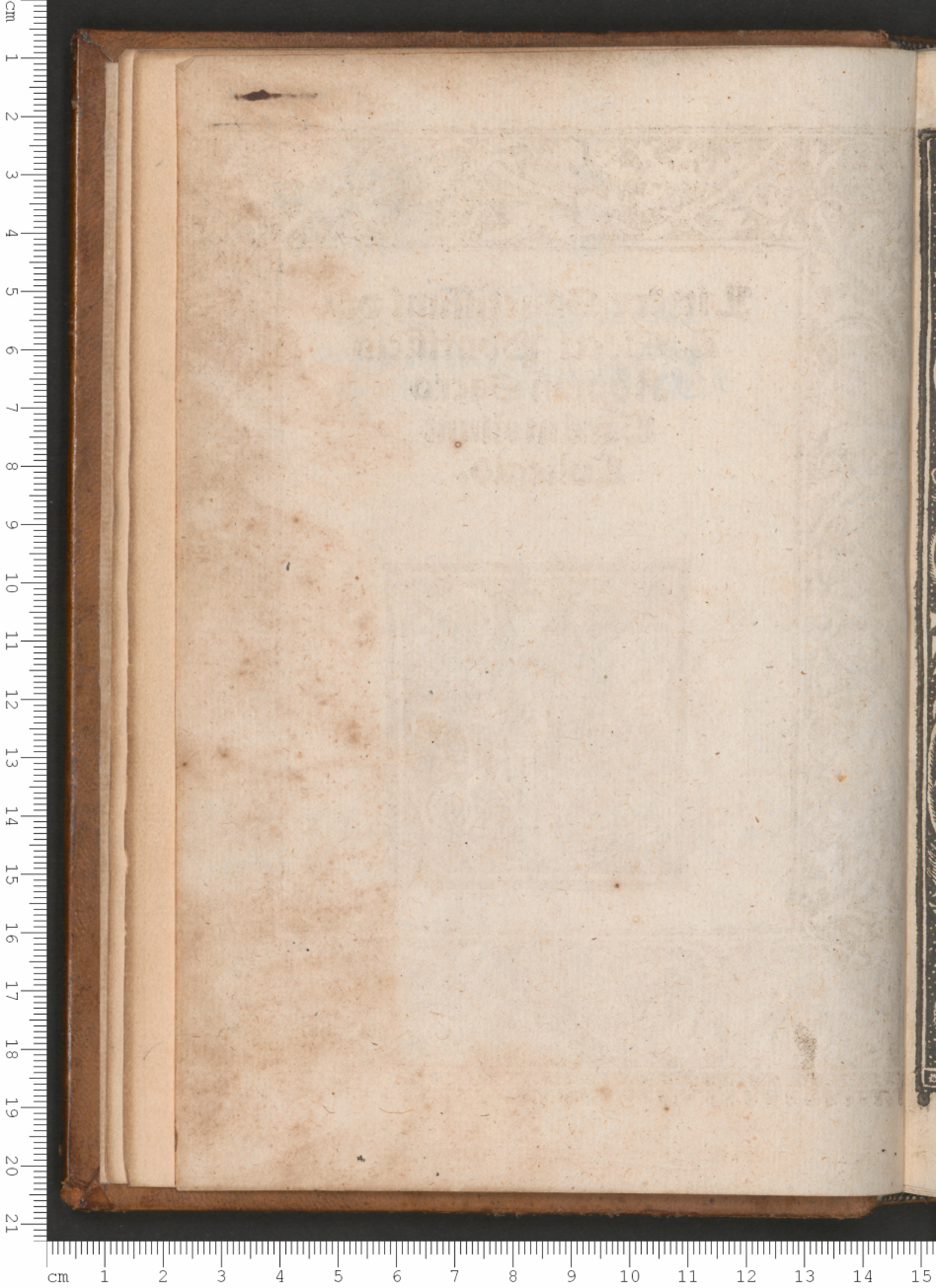
T.S.V.P.

22 (28). Daunou 717.
23 (29) — 287.
24 (30) — 313
25 (31) — 314
26 (32) — 466
27 (33) — 451

---

28 (34) Pièce datée de 1523
29 (35) — 1524
30 (36) — 1521.

n° 4 (9) Lettre de Christophe Colomb

¶ Valasci Ferdinādi vtriusq3 iuris cōsulti Illustrissimi regis Portugallie oratoris ad Innocentiū.viij. pontificē maximū de obedientia Oratio.

ET si nō sim nescius pr̄ Beatissime: pontifex maxīe: ouium xp̄i Jesu pastor: beati Petri dignissime successor et dei nr̄i generalis vicarie: quāta doctrina: τ quātis laudib⁹ prestare debeat is qui corā cōspectu vr̄e btitudinis τ p̄stantissimo rū hoꝝ patrū verba facturus aut orōnem habitur⁹ sit. Et si me quoq3 nō lateat ꝙ grandē ꝓuinciam τ ꝙ impar humeris meis mun⁹ celebrandū susceperī3: qui τ dicēdi ꝯsuetudine eloquētie copia ingenij acumine: τ omni ꝓrsus doctrina destitutus sum Cū preterea loci dignissimi ac ornatissimi amplitudinē τ maiestatē intueor: qui non nisi a peritissimis τ grauissimis viris occupari solet: cū deniq3 tremendū τ gloriosu3 vr̄e beatitudinis: τ sacri huius senatus cōspectū: τ rei de qua agendū est magnitudinē τ splendorē hinc ꝯsidero. Jnde serenissimi ac illustrissimi principis Johānis secūdi regis Portugallie τ Algarbioꝝ citra τ vltra mare in Aphrica τ dn̄i Guinee: vr̄e btitudinis obsequētissimi filij: qui nos ad eandē sanctitatē legatos misit in hanc sanctā τ ap̄licā sedē deuotionē fidē τ obseruantiā. Jnsolens ꝑfecto τ velut amens τ temerari⁹ horreo totus: fractus τ eneruatus tota mente ac artubus cōtremisco totus: τ vox faucib⁹ heret: τ dicere cū Hieremia cogor. A.a.a.dn̄e deus ecce nescio loqui q: puer ego sum. Quippe ad declarandā xp̄iane religionis signifero: qui cū vices dei in terris gerat nō dedignat̄ sese seruū seruoꝝ dei appellare: tāti regis deuotōē τ obediētiā: τ ad tāte legatōis munus absoluendū ex litteratoꝝ Lusitanoꝝ corona erat quispiā alius accōmodatior me: quē nulla eruditōis ornamenta illustrāt: nec hui⁹ doctrine studia decorāt: a quib⁹ quantū absum: tantū ab hoc dicēdi munere me abesse fateor: Parere tn̄ τ iussa capessere illustrissimi regis: qui onus iniunxit fas fuit: Cui nō obsequi τ nō obedire scelus τ nefas fuisset. Ferat igi

tur quo aīo vr̄a beatitudo pro sua sapiētia equitate et solita in oēs clemētia: audire ieiunā hanc exilē ꝛ obscurā orōnem: nullis salibus cōditā: nulla sn̄iaꝝ grauitate magnificā: nulla verborū vi ac pondere luculentā ꝛ expolitā. ¶ De obediētia igit̄ beatissime pr̄: ad quā vr̄e btītudini p̄stantiā de vltimis vlterioris hispanie finib⁹: longo terrestri itinere fracti: deuotione tn̄ et animis integri: ab illustrissimo Johāne secūdo Portugallensium optīo rege missi sumus. Antequā dicā: vr̄am sanctitatē supplex venerāter oro: pauca prius de p̄claris Lusitanie dom⁹ meritis: ꝛ de virtute ac religiōe dicti regis summatiꝫ audiat: quo eius in catholicā fidē amor: ꝛ in hanc sanctā et ap̄licaꝫ ecclesiaꝫ obseruātia: magis magisq̄ in aperto sit. Cū olim btissime pr̄ ꝓditione Juliani comitis vrbi Septe in aphrica: q̄ supra Traiectū eminet ꝓpositi: ꝛ Roderici vtriusq̄ tūc hiberie regis Gothoꝝ vltimi culpa ac inertia hostes xp̄iane religionis acerbissimi: oēm ferme hispaniā armis occupassent: ꝛ annis plurimis fedo ꝛ tetro seruitutis iugo submisissent. Alfonsus prim⁹ Portugallensiū princeps: nō sine diuino numine in ea natus ē etate. Is tunc minori totius Lusitanie ꝓuincie solū ꝑerat: que inter duriū ꝛ miniū sceleri ꝛ infelici gleba ea tēpestate ꝓtendebatur. Portugalliā a colle Agaie portu in faucibus Durij site vocauere: que postmodū toti etiaꝫ regno nomē indidit. Sꝫ vir diuini animi ꝛ cōsilij plurimas a mauris occupatas vrbes aggressus: varijsq̄ ꝛ incredibilib⁹ victorijs potit⁹ partī vi: partī astu expugnat: in q̄bus inter Duriū ꝛ tagū leria sanetrena ꝛ nobilissima oīm Olisippo ciuiū Romanoꝝ quōdā municipiū: cū innumeris pene alijs munitissimis arcib⁹ ꝛ oppidis: quib⁹ nō cōtētus traiecto tago regionē totā intra illū ꝛ annā flumē porrectā nō minus vbertate soli q̄ viris ꝛ armis felicē: cum ebora regia magnifica ꝛ veteris latij gloriosa vrbe ꝛ armis ꝑdomuit: et victorijs illustrauit. Plerasq̄ nō sine xp̄i Jesu clarissimo auxilio: ꝛ noto oībus miraculo ꝯsecutus est. Cizimbrā ac palmelā duo vl̄ situ vl̄ operibus inexpugnabilia oppida ab infideliū manibus

eripuit: ꝛ in suã potestatẽ redegit. Et cũ paucis admodũ equi/tibus mauroꝝ infinita millia fudit fugauitq̃. Et rursuz apud Eurtquias cãpos apud eũ locũ quẽ capita regũ vulgus nũc appellat: exigua ꝛ parua manu: cũ quinq̃ potẽtissimis regibus victor certauit: in q̃ pugna egregie plus q̃ forte pugnando decebat: quinq̃ illius sinistre aptata scuta barbaroꝝ tela in ea intorta ꝑfregere. Ex qua singulari ꝛ inclita victoria Lusitanoꝝ regũ signa et arma scutis quinq̃: quinoꝝ denarioꝝ numero sparsis distinxit: cũ ad eam tempestatẽ vnũ tantũ ꝛ id totũ nũmis passim resparsum fuisse satis cõstet. Quinq̃ igit̃ scuta in sanctissime crucis figurã locata: ꝛ quini denarij silr̃ ad modũ crucis aspersi: quid aliud nobis indicãt: nisi triginta argẽteos preciũ sanguinis xp̃i Jesu: quibus ab ĩmanissimo Juda iudeis traditus fuit. Js antequã signum militibus daret: flexis ad terram genibus orans: saluatorem in cruce pendentem conspexit. Fuit regij animi ea fiducia: ea cordi insculpta fides: vt tam stupẽdo miraculo non territus: hec addere verba ausus sit. Nõ oportere sese christũ Jesum homini firmissime credenti ostendere: hereticis ꝛ ab eius fide aberrãtibus: et auersis illiusmodi ostẽto opus esse. Quibus rebus et pluribus alijs: quas breuitatis causa pretereo: hac luce apertius vestra btĩtudo intelliget: qua animi constantia: quo virtutis ardore: quibus artibus: quibus gradibus et successibus ad culmen regium ascenderit: ꝛ angusta regni primordia vir tam religiosus: tam fortis: et tam pius: a deterrimo seruitutis iugo liberauerit Regnum et auxerit: et quam merito regium nomẽ auxiliante populo: et adiutrice hac hac sancta Romana ecclesia clarissimo nutu: et eterne maiestatis optimo auspicio: sibi iure optimo acceperit: ꝛ posteris in futuꝝ reliquerit hoc ceteris ꝑncipibus felicior: qm̃ multi ꝑplor uz fauore: nõnulli armatoꝝ satellitũ metu. pauci vero quos equus amauit iupiter: qui vera virtutis via ad regios titulos aspirauerint. Quo mihi minus admirabile videri solet: si tali tãto et

tam forti auctore partũ regnũ eius gloriosa ꝓgenies eisdẽ arti bus auxerit· Nam eius successores ea Lusitanie parte: q̃ a Sto/ tetriõe montiũ iugis: a meridie occeano: ab oriẽte amne fluuij bostio: ab occidẽte sacro ꝓmontorio cõtinet̃: quã Algarbij Re/ gnũ punica etiã nunc (lingua) vulgus appellat: Mauros multis ac munitissimis vrbib⁹ expugnatis breui pepulerũt: ꝙ ita vni/ uersa Lusitania recuperata: bostes xpiano noĩ infestissimos vi ctos fugatosqꝫ in aphricã: vnde vtrãqꝫ Hispaniã dñaturi tra/ iecerãt· Pauci admodũ Lusitanoꝝ reges reiecerũt: qꝺ vtinã pa ri studio ⁊ cõtentione a reliquis Hispaniaꝝ principibus factũ fuisset: vt minus etate nr̃a negocij ⁊ laboris apelendo ab hispa nia boste superesset· Sed parũ inclitis Lusitanie regibus pro animi ac virtut⁹ magnitudine visum est sua recuperare: nisi eti am aliena scrutarent̃: tam ⁊ si alienũ nihil vnqꝫ arbitrati sunt: qꝺ vel ad defensionẽ: vel ad ꝓpagationẽ xp̃iane religionis ꝑti/ net· Alfonsus quartus inuadẽtibus iterũ Aphricanis regibus hispaniã quibus rex Belamerim: cũ infinita pene procerũ ⁊ mi litũ multitudine preerat artissimo traiectu graditani freti co/ pias validissimas ab vrbe Septa ad Gibaltaris portũ transue hẽtibus ⁊ iam Tarifam hispanie oppidũ obsidẽtibus: ab Alfon so itẽ Castelle rege sexto eius genero in auxiliũ extremi crim̃is accitus: cũ firmissimo exercitu ꝓpere celeriqꝫ in Beticã ꝯtẽdit: vbi cõi cõsilio: cõi periculo tantã etrũ molẽ aggressi apud Sa/ latũ fluuiũ: qui in fretũ ipsum ꝓprie oppidũ influit: vnico ꝓlio quadraginta ⁊ quinquaginta mauroꝝ milia occiderũt: Ac ita periture denuo Hispanie succurrẽtes pestẽ illã nefariã a xp̃ia/ ni ppl̃i ceruicibus ꝓpulsarũt· Nõ cõmemoro bella plurima cum finitimis gesta: nec victorias clarissimas pro patrie ⁊ regni li/ bertate tutãda partas· Nõ enĩ laudare Lusitanie reges: sꝫ sum matim eoꝝ merita ⁊ officia in xp̃ianã fidem: ⁊ in hanc sacrosan ctã sedẽ recensere institui· Quippe ⁊ virtute ⁊ gloria rerũ gesta rũ inter se oẽs pares sunt· Ob eãqꝫ iam ad illud inclitũ et orbi vniuerso monitissimũ Johãnis ꝑmi ꝓaui Johãnis fidelissimi

vr̄e beatitudinis filij facinus egregiū trāseo: qui a ꝓpulsando
ad inferendū aphrice bellū: tanq̄ Scipio alter animū trāstulit
Quippe euaginato eā maxima classe occeano p Gaditani freti
hostia īgressus: vrbē illā Septā situ portuq; edificijs munimē
tis haud minus q̄ magnitudine ⁊ opulētia clarā obsedit et vi
cepit. Qua in xp̄ianoꝝ ptātem redacta virus omne punice seui
tie velut atrico venenosissimi serpētis capite ita oīno pdomuit
⁊ extinxit: vt qui antea de Hiberie finibus occupādis cōtinue
agitabāt: de suis iam tutādis solliciti redderent̄. Euenitq; vt
cedes fuga incendiū ⁊ vastitas: cetereq; belloꝝ pestes in aphri-
cā: imperatoꝝ nostroꝝ solertia trāslate sensum illis īmanissi-
mis feris a ꝓsequēdo hispaniēse bellū auerterēt. Sz nō defuere
tāte rerū oportunitati: reliqui Lusitanoꝝ reges ei⁹ successores
quinimo Eduardus Johānis cōmemorati filius: et Johannis
nr̄i auus paterne glorie emulus: tā ⁊ si quīquēniū regnādo nō
expleuerit: nō putauit sese intra Lusitani regni limites hone-
ste cōtinere posse: nisi pro xp̄iana religiōe ampliāda facin⁹ di-
gnū aliq̄d ederet. Eoq; aīo non Septā modo viriliter tutari ꝯ
barbaroꝝ impetus conat⁹ est: verūetiā Tingim antiquissima ⁊
munitissima vrbē legata Hērico ⁊ Ferdinādo fratrib⁹ exercitu
obsedione est adortus: q̄ incredibili pene mauroꝝ multitudīe
subsidio occurrēte ⁊ Ferdinādo regio fratre ex ducib⁹ altero vi
ro ꝓculdubio sanctissimo sese pro volūtario obside: īmo sacrifi
cio ⁊ victima offerente: soluta tandē infeliciter fuit. Et eo ita ī
barbaroꝝ ptātem dato his cōditionib⁹ vt nō alio q̄ tradende
vrbis Septe p̄cio redimeret̄. Mauri rursus emētita fide obses-
sa iaz nr̄oꝝ castra die noctuq; aggressi nō prius oppugnare de
sistūt q̄ Hēricus dux alter regius. Itē frater vir belli ⁊ pacis ar
tibus insignis trāslatis sensiz munimētis ⁊ castris ad littus a
quo toto per quā magne vrbis spacio aberat castrametatus est
Atq; inde se cū exercitu in naues recepit: vt vr̄a btītudo intelli
gat p̄ter laborē impēsam ⁊ ꝯtinua militū ac ducū pericula cala-
mitates ipsas in hoc tam glorioso pro fide catholica bello in re

gia domo ⁊ in sanguine ipso nõ defuisse. Dicerem multa pater beatissime de Alfonso clarissimo rege .v. Eduardi filio ⁊ patre huius sacratissimi thronus deuotissimi filij Johãnis: qui superioribus diebus nature cõcessit: nisi videret vestre beatitudini ⁊ sacro huic venerãdo cetui: ꝙ descendimus e Lusitania laudaturi Lusitanos reges ⁊ regna ⁊ nõ prestaturi eidẽ deuotam obedientiã. In summa tñ rerũ ab eo gestaꝝ ex vberãtia faciam quod crispus Salustius de Carthagine faciendũ censuit si hoc vnũ non tacuero: ter diuersis tẽporibus cũ maxima ⁊ instructissima classe in Aphricam traiecit. Ter exercitũ paratissimum in importuoso ⁊ hostili littore exposuit. Tres inexpugnabiles pene vrbes vi ⁊ armis cepit: quod nescio an alicui vnꝗ̃ Romanorum ducum: aut priscorũ regum cõtigerit. Mihi certe diutius mecum volutanti nemo ne ex veteribus quidem occurrit. Hijs autẽ victorijs cum tutũ athelanticũ fretuz ⁊ partem interioris mauritanie subegisset. Cum terras et maria ditioni sue parere coegisset: cum continentem assiduis excursionibus: ⁊ maria ac portus classibus infestasset: ita penitus maurorũ vires ⁊ potentiam attriuit: vt Granate regnum in Betice visceribus a christi inimicis occupatum: quod occulto dei misterio ad grauius aliquod iudiciũ reseruatum esse mortalibus videbatur ⁊ mihi semper videbit̃. Jam nunc campi ⁊ eius oppida vi ⁊ armis occupari omnino a christianis posse appareat. Non desunt beatissime pater quã plura alia eius in christi Jesu fidem: et Romanã ecclesiam merita: que si sigillatim recensere velim: longius ꝗ̃ par esset progrederer. Sed duo tantum ꝗ̃ breuissime perstringam. Primũ quod eo regnãte Henrici patrui eius de quo supra meminimus industria cepta nauigari Ethiopia est. Alterum vero sit quod eodem tempore in occeano Athlantico decem insule vix ipsis orbis descriptoribus cognite: a nostris inuente sunt: ⁊ in omnes Lusitanie colonie deducte. In quibus iam mira incolaꝝ frequentia habitatis xpiana fides haud minore ceremonia quã inter nos colitur. Ita vt mihi vere Alfon-

sus rex gloriosus: ad christianã religionem sacratissimã colen/
dam non contentus maiorũ suorum finibus videatur: nisi eti/
am nouas prouincias: noua regna: nouas insulas: et quasi no/
uos ꝛ incognitos orbes christi nomini ꝛ Romane ecclesie: ꝛ vo
bis tandem pater beatissime ꝛ successoribus vestris in posterũ
addiceret. ¶ Cursim res maximas ꝛ incredibilia merita superi
orum regum pertrãsio: et infinita pene tacitus obmitto. Ut ad
ipsius Johannis secundi: qui nunc diuino cõsilio in Lusitania
regnat preclara in christianã rempublicam: ꝛ in apostolicam se
dem officia descendam: qui vir pubere etate in Aphricam cum
Alfonso patre traijciens: in Arzille magni ꝛ egregij oppidi ob/
sidione: nõ militaribus tantum: sed imperatorijs etiam mune/
ribus functus christo Jesu et eius sanctissime fidei sese deuo/
uit: vbi militaria ornamenta: que merito a patre assumpsit per
eum decorata sunt. Et cum Hydruntum Thurci acerrimi chri
stiane religionis hostes superioribus annis occupassent: ꝛ eius
calamitas ruinam vrbi: immo toti Italie indicaret. Surrexit
enim aliquis beatissime pater ex christianis principibus quos
nondum metus inuasisset: rogante sepius ꝛ efflagitanti Sixto
quarto: qui ecclesie dei ea tempestate preerat antecessore vestro
dignissimo: nisi vnicus Lusitanie rex Alfonsus: qui opem fer/
re ecclesie dei semper cõsueuit: et signo crucis iam dudum pa/
rante se ad bellum contra Thurcos Calixto tertio antecessore
vestro se armauit: qui se ducem xpiane classis Sixto offerebat:
si facinus dignũ aliquod pro amplianda christiane religionis
libertate: Aut pro vindicanda christo nostro illata iniuria ag/
gredi vellet. Testis est Reuerendissimus cardinalis Portugal
lensis qui adest: ꝛ ego cuius manu littere id cõtinentes exara/
ti fuere: quod officiorũ genus inter merita Johannis regis cla
rissimi cõmemorandũ imprimis censeo: cum nemo sit qui igno
ret dictis temporibus Johannẽ vnicum filium nõ successorem
modo: verũetiam participem gubernandi regni ꝛ rerum omni
um fuisse. Non recensebo qua impensa: qua diligentia: ꝛ ꝙ dif

ficili tempore bellum illud mauritanicū semper gesserit et modo administret: sed ad illud preclarissimū eius in christi fidem et in omnes: qui hoc nomen profitent̄ initium me cōuertam q̄ Ethiopiam illam patris temporibus inuentā ea solertia inuestigauerit: vt regno Portugallie eius quadriennio mensib9 tribus ꝛ diebus tredecim: plura in ea re beneficia xp̄iano populo contulerit: quam annis duobus et quadraginta proximis: quibus nauigari illud mare cepit collata sint. Inter medios enim Ethiopes vltra equinoctialē plagam in proximo aurifodiuis littore castellū munitissimum: antemuralibus et propugnaculis vallo et fossa septum: maximo labore ꝛ impensa calce ꝛ quadrato lapide ꝛ Lusitania nauibus importato construxit. Quo tam sanctum: tam certum: tam magnū cum illis gentibus commerrium instituit: vt saluatoris nomen nunq̄: ne fama quidē in ea auditum: ita nunc hominū nostrorū frequentia in populorū illorum auribus increbuerit: vt fera iam et barbara gens: luxui ꝛ ignauie dedita: caritatis expers ꝛ pecudum more viuētes nitescere religione incipiant. Ditatur preterea xp̄ianus populus nō solum inaudita auri ꝛ preciosarum merciū inde allatarum multitudine: verumetiam omnia numidaruz penarum maurusiorū ceterarumq̄ gentium nomini xp̄iano infensarum cōmercia cum Ethiopibus habita cessauere. vnde magnū pondus magnaq̄ vis auri ex cōmutatione mercium terrestri itinere importata: Aphricā omnem aduersus xp̄ianos armare ꝛ munire solebat. Accedit tandem hijs omnibus haud dubia spes Arabici sinus perscrutandi: vbi Asiam incolentium regna ꝛ nationes vix apud nos obscurissima fama cognite sanctissimam Saluatoris fidem religiosissime colunt: a quibus iam si modo vera probatissimi Geographi tradunt: paucorū dierum itinere Lusitanorū nauigatio abest. Quippe cum emerso iaz multo maximo Aphrice ambitu prope Prassum ꝓmontoriū vnde Arabicus incipit sinus: superiori anno nr̄i appulerūt flumina littora portusq̄ oēs perscrutati que ab Ulisippone supra quīquies ꝛ

quadragies cẽtena passuũ millia certissima maris terraꝝ ac si-
derũ obseruatione numerantᷣ: qua regione explorata videre iã
videor quot quãtiq; ꝛ fortunaꝝ ꝛ cultus ꝛ glorie cumuli: tũ po
pulo omni xpiano: tũ maxime vobis pr̄ btissime ꝛ successoribus
vr̄is ac huic sedi Petri sacratissime accedẽt· Ea vero oĩa regis
vnius industria tã breui tpe excogitata ꝛ administrata· Quis
nõ iure mereᷣ: p̄sertim cũ maiora ꝓculdubio sint q̄ȝ vt a multꝭ
ꝛ maximis principibus diuturnis tpibus ꝛ varijs etatibus aut
soleãt aut posse fieri videanᷣ· Pretereo cõsulto multas admirã
das incliti animi ꝛ corpis dotes: ꝓceritatẽ: formã insignẽ: ani
mi magnitudinẽ: liberalitatẽ: integerrimã vitã: moderationẽ:
fidẽ: constantiã. In re militari virtutẽ: in administrãdo regno
iusticiã: ꝛ in oĩ genere prudentiã: in deũ religionẽ: in regnuȝ
ꝛ in subditos pietatẽ· Pretereo virtutis ꝛ industrie laudes: pre
tereo glorie ꝛ victoriaꝝ monimẽta: p̄tereo quo astu: quo cõsilio
qua prudẽtia: qua animi fortitudĩe ꝓpalatas: diuino nutu du
orũ ducũ factiões dissimulat: ꝛ factiosos castigat· Que aũt bea
tissime pr̄ attigi nõ aliã ob rẽ dicta a vr̄a btĩtudine accipi velĩ
quã vt sciat q; et si oẽs xpiani reges aut p̄ncipes cari btĩtudini
vr̄e: ꝛ huic sacro senatui merito sint: nemo erit profecto qui vel
suapte virtute vel maioꝝ suoꝝ meritis carior esse vno Johãne
inclito Lusitanoꝝ rege iure optĩo debeat· Quippe cũ ea sit vel
eius vel ꝓgenitoꝝ suoꝝ rerũ gestaꝝ gloria: pro xp̄i Jesu fide: at
q; eã in hanc sanctã ꝛ ap̄l'icã sedem obseruãtia: vt equari: et id
quidẽ vix possit: vinci certe nõ possit· ¶ Jam multis moror be-
atissime pastor: plura forte dixi quã loco ꝛ tpi expediãt: stoma-
chabiᷣ iam·v·s·alienas audire laudes: p̄cipue cũ de vr̄is p̄cla-
ris decãtandis magnus sit cumulus ꝛ splendor ꝛ latissimus di
cendoꝝ cãpus ꝛ copia· Sed cũ apud·v·b·orõneȝ habeo quã ad-
mirari potius quã laudari p̄stabit· Quippe indignus sum qui
vr̄as amplissimas laudes ꝓpalare sciam: ꝛ breui orõne cõplecti
cũ crispo Salustio cẽsui sanctius oĩno silere q̄ȝ de v.b·pauca lo-
qui: quare regis mandata iam aggrediar· Nullus vnq̄ȝ gratior

nũcius cõtingere potius inclito Iohãni Lusitanoꝝ regi: q̄ cũ dea nuptia ad eũ fama tulit: hanc salutarē ꝛ pene diuinã creatione vestrã et.v.b.euectã esse ad sanctissimũ hoc sacerdotiũ ꝛ cõstitutã iuxta ap̄lum super oẽm principatũ ꝛ ptãtez: ꝛ om̄e qđ noĩatur: siue in hoc seculo siue in futuro: incredibilē pre se fert leticiã: ob hoc diuinũ donũ et amplissimũ xp̄i fidelibus collatũ munus: faustũ eidē et felicē illurisse illũ diē certe scio: quo ĩ intellexit.v.s.de grauissimo ꝛ integerrimo cardinali effectũ esse totius xp̄iani populi vniuersalē pontificē. Nõ cessat cõtinue iuges sempiternas et ĩmortales deo ĩmortali agere gr̄as: ꝙ de tali pastore: de tam religioso põtifice: de tam solerti vicario: de tam digno piscatoris successore: sue sancte et vniuersali ecclesie huic sacro cardinaliũ cetui: ꝛ fideliũ xp̄ianoꝝ ꝓsperitati ꝛ saluti cõsulerit. Gratulaт̄ ecclesia ꝙ pastorē tã grauē: tã prudẽtē: tã nobilē: tã doctũ: tã prestãtē: om̄i genere virtutis sortita ē. Gaudet sibi ꝙ diuina bonitas p̄stantissimoꝝ cardinaliuz aĩos sp̄ũs sancti flagrãtissimo ardore inflãmauerit vt crearẽt pontificē: qui primũ ecclesia mox xp̄iano pp̄lo: demũ hispanie ꝛ p̄cipue rei pub. Lusitane sit salutaris. Suscipe iam btĩssie pr̄ vr̄e maxime virtutes in hoc.v.b.decreto oĩm dignitatũ apice ꝯdigna p̄mia credidit.v.b.summi pastoris officiũ qđ suũ erat sacer hic senatus: cui gr̄as agere ꝛ referre in tp̄e iubet rex illustrissimus: qui Innocentiũ.viij.vere innocẽtē summo sacerdocio decorastis: ꝛ lumē ꝛ solē mũdo dedistis. Et qui iuxta Ualẽtinianũ impatorē talē in pontificali sede cõstituere ꝓcurastis: cui oẽs sincere capita summitant libẽter eius monita audiãt: ꝛ a quo delinquẽtes medicamẽta suscipiãt: ꝛ ad cor reuersi indulgentiã cõsequãtur quo gaudet ecclesia: xp̄ianus pp̄lus exultat: religio plaudet: numeri ꝛ ĩnumeri letanт̄. Ad vos igiт̄ clauigerũ regni celoꝝ vniuersalis ecclesie venerandũ antistitē de vltimis hispaniaꝝ finibus ꝛ sub longinquo: vt ita dicã sole nati letabundi missi legati venimꝰ: leticie ꝛ gratulatõis omisti deuotõis obseruãtie ꝛ caritatis pleni expositurι Iohãnis excellẽtissimi Lusitanoꝝ regis

humilē ⁊ deuotā obedientiam et mādata fidelia adoraturi suo noīe vestrā sanctitatē pedes ei⁹ sanctissimos deosculaturi: gloriosam vestrā btitudinē veneraturi. Meminit celsitudo regia innumera ⁊ īmortalia beneficia ab hac sancta sede ⁊ a p̄decessoribus vr̄is in eū ⁊ suos añcessores nō auara manu collata: ⁊ sūmos fauores quibus hec alma mater ecclesia oēs Lusitanos reges: ⁊ res ab eis cōmendatas hactenus ꝓsecuta est. Fatet̄ serenissimus ac illustrissimus princeps Johānes secūdus rex Portugallie ⁊ Algarbioꝝ citra ⁊ vltra mare in aphrica ⁊ dn̄s Guinee vestrā beatitudinē velut sidus quoddā illustre ⁊ micans e celo humāo generi missuꝫ esse: quo remige īmo duce vaga per vniuersum orbē nauicula Petri tuta nō flueret. Fatet̄ vos rexꝫ pontificē: fatet̄ hanc sanctā sedem: ⁊ hanc sacerdotalē ⁊ regiaꝫ vrbē: in qua gens sancta ⁊ ppl's electus: verū totius orbis caput: velut is qui id in lacte suxit: ⁊ qui a maiorib⁹ suis hoc glorioso ornamēto insignitus est: qui inter multas scismatū factiones quot superiora tēpora fuere nunꝙ̄ a Romano ⁊ vero pōtifice desciuerunt. Qd̄ nescio an alij imperatorie et regie domui vnꝙ̄ contigerit. Fatet̄ vos verū successorē eius de quo Esayas Recordatus est dn̄s dieꝝ seculi qui suscitauit de terra pastoreꝫ ouiū. Fatet̄ grauissimus rex Romane ecclesie obseruātissimi ⁊ xp̄iani cultus ampliator: corā quo reges Ethiopū procidūt: et cui singulos annos munera offerūt. v. b. vere vices eius in terris gerere: de quo Dauid in Psalmo. lxxi. Et dominabit̄ a mari vsqꝫ ad mare: ⁊ a flumine vsqꝫ ad terminos orbis terraꝝ corā illo ꝓcedent Ethiopes ⁊ inimici eius terrā lingēt. Reges tharsis ⁊ insule munera offerēt: reges arabū ⁊ saba dona adducent. Et adorabūt eū oēs reges: ⁊ omēs gētes seruient ei. Pollicet̄ se oia que ad obsequiū: que ad honorē: que ad dignitatē v̄re beatitudinis: ⁊ sacri huius senatus ptinebūt: etiā cū capitis discrīe sanguinis effusione: ⁊ fortunaꝝ oīm erogatione facturū: Pro cuius salute ⁊ amplitudine eius opa: gratia et fides nullo loco ⁊ nullo tempore deerit: quicquid imperio valet: opibus prestat

fortuna pollet·v·b·liberalissime offert·Obsecrat obtestat̃ pien
tissimus rex per xp̄i Jesu effossum latus quo ecclesiã hanc con/
secrauit:⁊ per eius nomẽ ⁊ vices quas in terris vr̃a btitudo ge
rit:vt cũ res exegerit:regno:ciuitatibus:oppidis:arcibus:clas
sibus insultis:⁊ postremo oĩm qđ carius est seipso ac suis vtat̃
oĩa periculo ⁊ experiẽtia teste:ante pedes·v·b·ponit:quã oĩni/
potens ⁊ misericors dñs felicẽ ⁊ incolumẽ multos annos tuea
tur·Cetera beatissime pr̃ aliud tẽpus expostulãt:que remot᷑ ar
bitris cũ vr̃a beatitudine iusserit explicabimus· Dixi·

¶ Finis·

